

Hari Brauner în Gorj

Prof. Adrian Popescu

Meritul de a-l cunoaște pe Hari Brauner îi revine în exclusivitate unui mai vechi coleg și prieten, pe atunci director la Centrul de Îndrumare al Creației Populare și al Mișcării Artistice de Masă al județului Gorj (C.I.C.P.M.A.M.), azi ziaristul George Manoniu. Acesta l-a invitat la Târgu Jiu, în urma articolului „Pledoarie pentru decență și sobrietate”, publicat de renumitul etnomuzicolog și folclorist, într-o revistă de îndrumare culturală, și în care făcea unele remarci privind evoluția Ansamblului folcloric al căminului cultural din Arcani, într-un spectacol la Căminul de etnografie și folclor de pe lângă Muzeul Satului din București în luna martie a anului 1975 ¹.

Invitația fiind acceptată, Hari Brauner a fost așteptat de noi în vechea gară a Târgu Jiului, într-o zi friguroasă de martie a aceluiași an 1975. Aproape să nu-l descoperim, înfășurat într-un palton de blană (mi s-a părut a fi urson), ascuns sub o căciulă din același material. Ne-am găsit totuși și, după prezentările convenite, ne-am îndreptat spre locul de cazare. George cu ospitalitatea-i recunoscută, n-a ezitat să-l invite, după cazare, la cină, pe care am servit-o împreună la, pe atunci, noul restaurant Runcu, unde ne-am „ascuns” într-un separeu existent pe vremea aceea. Deoarece programul localului era strict până la orele 22⁰⁰, iar șederea noastră s-a prelungit până spre zorii zilei, am folosit o stratagemă cu ajutorul poetului târgujian Victor Barbu, ospătar la acel local, care a reținut cheile de la responsabil și ne-a așteptat până am plecat.

Încet-încet, conversația a început să se lege și, „ușuratul de haine grele” mi-a apărut așa cum era: slăbuț, de înălțime medie, cu părul înspicat, cu niște ochi blânzi din care răzbătea de sub lentilele ochelarilor de vedere, raze de inteligență vie.

Am rămas surprins când, trecând peste discuțiile de ordin profesional, ne-a povestit gângurind ușor (vorbea melodios) despre avaturile vieții sale. Despre înțemnițarea în anii '45, odată cu soția sa Elena Constant, în pușcăriile din țară, despre felul cum a rezistat la „izolare” rememorând și murmurând folclor românesc, despre anii petrecuți în domiciliul obligatoriu, undeva în Bărgăan, când, la o cârciumă improvizată, dorind să bea o țuică, a plătit exagerat nemaicunoscând valoarea banilor...². Povestea egal, fără accente de furie sau ură, cu o resemnare creștină, deși cei mai prețioși ani ai vieții sale, ce-l proiectau ca pe un intelectual de o ținută profesională deosebită (fusesse asistentul lui Constantin Brăiloiu), se ofiliseră ³.

A doua zi ne-am deplasat la Arcani, unde era organizată o întâlnire cu intelectualii și membrii Ansamblului folcloric din localitate. Dezbaterile au fost înregistrate pe bandă de magnetofon și ar trebui să existe și azi în arhiva Centrului de Creație al județului Gorj, după care G. Manoniu a realizat un interviu cu prestigiosul profesor, publicat în ziarul local ⁴ (foto 1).

Peste câteva luni, probabil impresionat de primirea caldă făcută în Gorj, dar și împins de cunoașterea valorilor folclorice perene, pe care l cercetase încă din perioada 1931 – 1936, H. Brauner revine cu o echipă a Televiziunii Române, din care se distinge operatorul de imagine Boris Ciobanu, pentru a realiza un film, spuneau ei, comandă pentru Anglia. Tema filmului trebuia s-o constituie instrumentele populare rare (pseudoinstrumentele populare), care, în Gorj aveau o bună reprezentare – cimpoiul lui moș Vulpe, de la Runcu, care juca păpușile, paiele lui moș Cioci, de la Bârzeiu, fifărițele de la Bărbătești, frunzărițele de la Stănești, multiplele instrumente confecționate personal de Constantin Simionescu de la Polovragi, vuva de la Baia de Fier, preluată de Ion Diaconescu din

Licurici, spata de la războiul de țesut, banița, ciurelul sau postava de făcut pâine, preferatele Mariei Berca din Arcani, firul de păr de cal atașat la vioară de Constantin Dindirii sau fierăstrăul de tăiat lemne al lui Bebe Dindirii din Târgu Cărbunești și altele.

Filmul va fi realizat în toamna aceluiași an, când Brauner va folosi o numeroasă echipă de realizatori ai Televiziunii, iar G. Manoni, care-i însoțește pe întreg parcursul filmărilor, este declarat chiar consultant științific local. Finalizarea celor întreprinse în această perioadă, din păcate, nu a fost văzută de noi niciodată.

La prospecțiunile efectuate prin luna mai am fost delegat să-i însoțesc și eu. Am folosit acest prilej, având și îndrumarea profesorului Brauner, să fac unele cercetări și pentru instituția noastră în localitățile Cărbunești, Jupânești, Stoina, Crușețu. N-am să uit niciodată deplasarea făcută cu „Volga” neagră, cu o măsuță pentru notițe la scaunul din spate, care-i fusese pusă la dispoziție lui H. Brauner de televiziune pe toată durata prospecțiunilor. Acele zile au constituit pentru mine adevărate lecții de folclor primite de la profesorul Brauner, dar în același timp aflând și multe lucruri necunoscute din viața Domniei sale.

Trecând prin Jupânești, pe lângă ceea ce știam eu că este sediul C.A.P.-ului, H. Brauner, fără ezitare, mi-a spus că acea clădire era casa generalului Carlaont, unde în zilele fierbinți ale lui '44 - '45, aștepta cu înfrigurare venirea trupelor anglo-americane, așteptare care se dovedise a fi zadarnică și cu urmări din cele mai nefaste. Aflând despre mine că-mi pregătesc comunicarea științifică, cu care mă înscrisesem la cea de-a IV-a ediție a Festivalului Național „Maria Tănase” de la Craiova din 1-8 iunie 1975, mi-a povestit că a îndrumat-o și ajutat-o pe inegalabila noastră solistă de muzică populară pentru a putea scoate primele discuri la casa de înregistrări „Columbia”⁵.

Cea mai mare surpriză a fost însă pentru mine când m-a întrebat de Constantin Dindirii, vestitul lăutar și rapsod al plaiurilor gilortene și nu numai. L-am condus la domiciliul acestuia, l-am chemat pe rapsod la poartă și din nou surpriză! Nea Costică de cum l-a văzut pe cel ce mă

Însoțea, a exclamat: *Domnu' Brauner !* pe mine lăsându-mă perplex. Mai târziu lucrurile s-au limpezit. Costică Dindirii ca soldat recrut făcuse de santinelă, o perioadă de timp, la deținuții Lagărului de la Târgu Jiu, unde se pare că, pe baza legăturii oferite de folclor între cei doi, Dindirii oferise unele servicii deținutului H. Brauner.

Constanțio ! ! ! a strigat cu o voce guturală și puțin răgușită atât de cunoscută nouă, invitându-ne în casă. *Taie găasca a venit domnul Brauner!*

Am mâncat împăratește și am văzut o îmbrățișare sinceră între cei doi la despărțire. Amândoi fie iertați ! Atunci am realizat mai bine că ceea ce îmi povestise profesorul nu erau legende. În 1935, tot după spusele lui, înlesnise deplasarea unei echipe de dansuri populare din Bengești, în Turcia, pe care o însoțise chiar el. Iar ca o picanterie, îmi relatase că oricât se străduiseră organizatorii la cazare n-au putut să-i despartă pe bărbați de nevestele lor, aici, partenere de joc.

În luna mai 1975, tot la Muzeul Satului București, H. Brauner are ocazia să cunoască pentru prima dată Ansamblul folcloric al Casei de Cultură Novaci, pe care-l apreciază într-un articol din revista „Flacăra”, articol în care insera și un legământ al celor cu care luase contact în Gorj și pe care îmi face plăcere să-l reproduc: „Zilele trecute, în Târgu Jiu, un grup de tineri intelectuali gorjeni, activând pe tărâm cultural mi-au spus: - Noi ne legăm între noi să păzim, să apărăm, să păstrăm, să perpetuăm valorile artistice și culturale ale părinților și moșilor noștri. Fie ca memoria atâtor oameni iluștri ai județului nostru – și de nu l-am pomeni decât pe Brâncuși ar fi de ajuns – să fie păstrată și de copiii copiilor noștri cu același respect, aceeași mândrie, aceeași dragoste de țară”⁶ .

L-am mai întâlnit pe domnul Brauner în același an la Craiova, de data aceasta în altă ipostază, de membru al juriului pentru Concursul de interpretare al Festivalului Național „Maria Tănase”, ediția a IV-a , 1-8 iunie 1975 alături de alte nume de prestigiu ale țării, unde solista Silvia Samfira din Bălești, Gorj a avut o prezență meritorie fiind premiată (foto-

2,3,4).

Pentru mine prezența profesorului m-a îmbărbătat și mi-a dat încredere în susținerea comunicării științifice „Urmași ai Mariei Tănase”, care s-a bucurat de un enorm ecou și succes, consemnat, pe măsură, de presă⁷.

În 1977, ca director al C.I.C.P.M.A.M. Gorj am avut posibilitatea să pregătesc Ansamblul folcloric al Casei de Cultură Novaci pentru a participa la festivalul internațional de folclor de la Zakopane, din Polonia, ansamblu pe care l-am botezat „Nedeia”.

A fost prima ieșire peste hotare a prestigiosului ansamblu, al cărui nume mai apoi a împânzit Europa. Contribuția mea s-a materializat prin întocmirea scenariului pentru spectacolul „Nedee gorjenească”, cu care s-a participat la concurs obținându-se trofeul „Toporașul de argint”, după textul unui montaj de versuri și cântece al regretatului învățător Stanciu Dafinescu din localitate. l-am asigurat, de asemenea, regia artistică a spectacolului. Tot de mine a depins activitatea de organizare a deplasării cu autocarul și tipărirea unui Program în limba română și franceză la Întreprinderea Poligrafică din Sibiu. Toate aceste activități au cerut eforturi deosebite, numeroase zile și săptămâni de-a lungul anului fiind obligat să fiu prezent la Novaci⁸ (foto-4,5).

La sfârșitul anului 1977, în ziua previzionării spectacolului cu care trebuia să ne prezentăm în concurs, la Zakopane, în ambianța frumoasei săli de spectacole a Casei de Cultură din Novaci, și-a făcut apariția, prin voia destinului, Hari Brauner. Era în trecere prin Novaci, cu soția, într-o încercare de a călători prin munți. La invitația noastră a stat la spectacol spunându-și și părerea, care desigur a fost favorabilă. După aceea i-am ajutat să se cazeze într-un apartament al singurului hotel din oraș. A fost ultima noastră întâlnire și ultima dată când ne-am mai văzut. Dar maestrul își căpătase un loc în sufletul meu mai de mult și pentru totdeauna.

Apariția în 1979, a unei alte echipe prestigioase de la Televiziune,

în frunte cu regizorul Ioan Filip, cu obiectivul declarat de a realiza un film care, în mare măsură urmărea firul prospecțiilor pe care le făcusem cu Hari Brauner cu patru ani mai înainte, m-a bucurat. De data aceasta filmul era destinat micului ecran din România, iar eu deveneam consultantul științific așa cum am apărut și în programul de televiziune de atunci ⁹. Regizorul, Ioan Filip, după părerea mea un regizor de excepție, s-a sprijinit pe imaginea semnată de inginer Radu Jansen și pe sunetul lui Mircea Rusu¹⁰.

Filmul difuzat sâmbătă 12 aprilie 1979 sub genericul „De la unelte de muncă la cântecul muzical” s-a bucurat de o audiență bogată, dar și de aprecieri deosebite, așa cum le-am primit din partea colegilor din țară.

Atunci când, după revoluția din '89, Televiziunea Română Liberă a difuzat prima emisiune de folclor, ea nu a fost alta decât cea consemnată mai înainte, din păcate fără prezentarea genericului. Pentru cei avizați n-a fost greu de loc să o recunoască și să se bucure și atunci, ca prin minune, în mintea mea mi s-a proiectat ca pe un fundal uriaș, ce acoperea tot Gorjul, umbra personalității deosebitului om de cultură, cercetătorului și etnomuzicologului Hari Brauner cel care a iubit atât de mult aceste plaiuri mustind de tezaure folclorice, pe care le-a pus în valoare atât în țară cât și peste hotare, ori de câte ori a avut ocazia. Iată de ce consider că pentru toate aceste merite deosebite este îndreptățit să fie adoptat, fără nici o reținere, fiu de onoare al Gorjului, chiar *post mortem*.

NOTE:

¹ H. Brauner, *Riscurile criticului*, **Revista Flacăra**, XXIV, nr. 14 (1035), 12 aprilie 1975, p. 13.

² Printre cele povestite se numără și episodul în care H. Brauner îngrijește, în închisoare, un legionar foarte bolnav și care însănoșindu-se îl înjură pentru că este evreu. Acest episod îl vom reîntâlni în cartea lui M. Preda „Cel mai iubit dintre pământeni” fără a i se preciza numele.

³ Adrian Popescu, *Un document inedit, Constantin Brăiloiu la Tismana, Litua*, 3, 1986, p.510.

⁴ G. Manoiu, *Cu Hari Brauner despre folclorul și tradițiile gorjenești*, **Gazeta** www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Gorjului, anul VIII, nr. 1154, din 12 aprilie 1975, p.6.

⁵ Adrian Popescu, *Urmași ai Mariei Tănase*, **Studii de folclor**, III, Cântec popular românesc, Craiova, 1975, p. 212.

⁶ H. Brauner, *Tulburătorul legământ*, **Revista Flacăra** nr. 17-18 (1038-1039), 10 mai 1975, p. 25.

⁷ Adrian Popescu, *Maria Tănase la Târgu Jiu*, **Revista Ramuri**, nr.6 (132), 15 iunie 1975, p.8.

⁸ Adrian Popescu, *Zakopane –1977 –Când joacă românii țiuie și munți*, **Gazeta Gorjului**, 17 septembrie 1977, p. 6; cu ocazia participării la festival, în echipa tehnică a Gorjului, Ion Duțică a realizat un film color pe 16 mm. Achiziționarea lui de către Centrul de Creație, în arhivă, este posibilă și necesară pentru că susnumitul îl mai deține.

Cu eforturi mari, recunoaștem, ar fi posibilă achiziționarea altor două filme ce interesează Gorjul, folosind sursele diplomatice. Este vorba de cel realizat pentru Anglia de H. Brauner în 1975, precum cel realizat de Televiziunea din Cracovia (Polonia) cu Ansamblul folcloric „Nedeia” în septembrie 1977, chiar în Cracovia, cu ocazia Festivalului de la Zakopane.

⁹ **Programul radio-tv**, nr. 15, 1979, săptămâna 8 –14 aprilie, p.11.

¹⁰ Adrian Popescu, *Originalitatea și varietatea folclorului dumneavoastră merită cu prisosință spații în programele televiziunii române*, **Revista Coloana**, Târgu Jiu, februarie 1979, pp. 6-7. Filmul realizat de Televiziunea Română în 1979 de regizorul I.Filip „De la uneltele de muncă la cântecul muzical”, se află cu siguranță în Filmoteca de aur a televiziunii. Considerăm că și acest film trebuie să facă parte din arhiva Centrului de Creație Gorj.

1

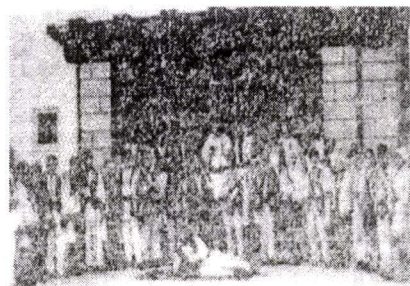
3

2

4

5

6